

Səidə RƏHİMLİ

Müasir dövrdə astronomiya sahəsində xeyli irəliləyiş müşahidə olunur. Bəşəriyyət üçün kosmosda sirlə qalan məqamlar bir-bir aydınlıq qazanır. Rəsədxanalar vasitəsilə göy cisimlərini rahatlıqla müşahidə etmək, ulduzların və kainatın sirlərini kəşf etmək mümkün olur. Kosmosa getmədən göy cisimlərini müşahidə edə bilmək bəşəriyyətin ən böyük kəşflərindən biridir. Səmanı bütün gözəlliyi ilə yaxından görə bildiyinizi təsəvvür edin. Dünyanın ən böyük rəsədxanalarından biri olan Nəsrəddin Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasında gecə və gündüz təyin edilən vaxtlarda səmanı yaxından izləmək imkanımız var.

Şamaxı Rəsədxanasının dünyanın ən böyük rəsədxanalarından biri olmasına və bir sıra astronomik rəsədxanaları qabaqlamasına səbəb nədir? Nəsrəddin Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının təsis edildiyi bu gündə onun haqqında maraqlı məlumatlara nəzər salaq.

1927-ci ildə yaradılan astronomik ekspedisiyanın məqsədi Azərbaycanın bir sıra rayonlarında astroqlimin öyrənilməsi Kəlbəcər, Laçın, Şamaxı, Xızı və digər bölgələrdə rəsədxana yaradılması üçün əlverişli coğrafi şəraitin seçilməsi idi. Aparılan tədqiqatlar nəticəsində Şuşa və Şamaxıda səmanın aydın görülmə biləcəyi əraziləri təyin edilər. Lakin Şuşaya gedən yol çətin idi və rəsədxanaya göndəriləcək alətlər çox həssas idi. Buna görə də rəsədxananın Şamaxının Pirqulu ərazisində qurulması qərara alındı. 1959-cu ilin 17 noyabrında yaradılan Şamaxı Rəsədxanasında il ərzində 200-ə qədər buldusuz, aydın gecələr olur.

Azərbaycanın tanınmış alimləri Həsən Əliyevin və Yusif Məmmədliyəvin təşəbbüsü ilə yaradılan rəsədxana Qafqazın ən

Dünyanın ən böyük rəsədxanalarından biri

Nəsrəddin Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası

böyük astrofizika rəsədxanasıdır. Dəniz səviyyəsindən 1500 metr yüksəklikdə olan rəsədxananın üstünlüklərindən biri də çətin müşahidə edilən cənub səmasının öyrənilməsindəki roludur. Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası teleskoplarının sayına, çeşidinə, gücünə və bir sıra parametrlərə görə dünyanın böyük rəsədxanaları sırasında yer alır.

Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2009-2013-cü illərdə rəsədxanada maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi və ətraf mühitin sağlamlaşdırılması üçün yenidən qurulma işləri aparıldı. Bunun üçün əvvəlcə 5 milyon manat, daha sonra da əlavə 3 milyon manat vəsait ayrıldı. Prezident İlham Əliyev Şamaxı Rəsədxanasını belə qiymətləndirib:

“Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının çox böyük tarixi vardır. Dünya miqyasında, elm aləmində çox böyük nüfuzu vardır. Bu rəsədxananın yenidən qurulması və burada gözəl şəraitin yaradılması məni çox sevindirir... Əminəm ki, uzun illər, onilliklər bundan sonra da bu rəsədxana Azərbaycan xalqına, Azərbaycan elminə xidmət göstərəcəkdir”.

Hazırda burada azərbaycanlı astrofizik alimlər fəaliyyət göstərir. Rəsədxana gecə və gündüz müəyyən saatlara ziyarətçiləri

qəbul edir. Sizlər burada kiçik muzeydə gözə, regiondakı ən böyük teleskopu görə və hava qaralandan sonra göz qamaşdıran ulduzları seyr edə bilərsiniz. Muzeydə sərgilənən eksponatlar sırasında:

* Aydakı Azərbaycanla bağlı krater - fəzada 2698 nömrəli “Azərbaycan” krateri ilə yanaşı, “Hüseyn Cavid”, “Quba”, “Nizami Gəncəvi” adına bir neçə krater də var;

* Azərbaycan ərazisinə düşmüş meteoroid - dünya astronomiya elmində “Yardımlı” meteoroidi kimi tanınan səma cismi 127 kq ağırlıqdadır. Meteoroid 1959-cu ildə Yardımlı rayonunun Aruz kəndinə düşüb;

* Nəsrəddin Tusi ilə bağlı sənədlər - Amerika qitəsi məhz Nəsrəddin Tusinin riyazi hesablamaları və tərtib etdiyi xəritədən sonra kəşf olunub. Əlyazmaları İranda, İngiltərədə, Almaniya sərgilənir. Azərbaycanda astronomiya elmi 13-cü əsrdə Nəsrəddin Tusi sayəsində Cənubi Azərbaycanda yaradılmış məşhur Marağa Rəsədxanasının hesabına şöhrət tapdı.

Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası astronomiya elminə böyük töhfələr verərək Azərbaycanı astronomiya sahəsində də irəli aparır. Biz hər sahədə daim inkişaf edirik.

